

Tekst i 15 autorskih fotografija (5., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 18., 19., 20., 21., 27., 28., 29., 30.)

Senija Badić, prof., Zagreb

U društvu s Matošem

„Samo tebe volim, draga nacijo,
Samo tebi služim, oj Kroacijsko.“

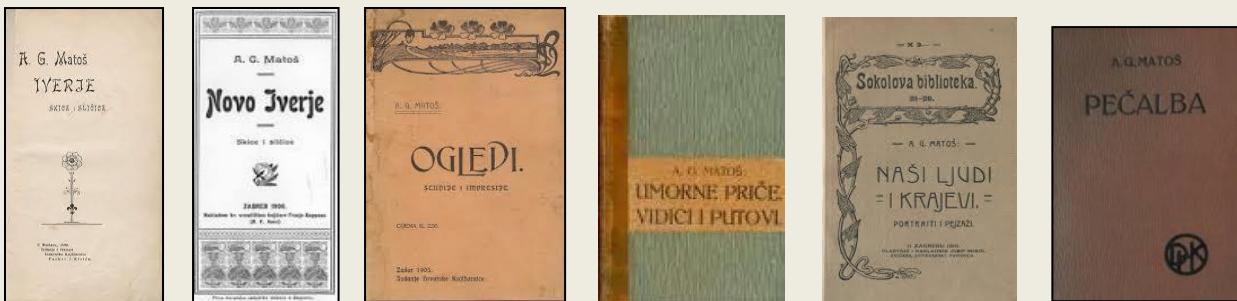
A. J. Matoš

Zvali su ga Petko Trinaestić jer se rodio u petak 13., mjeseca lipnja 1873. g. u Tovarniku u Srijemu na blagdan sv. Antuna Padovanskog po kojem je dobio i ime. „Ovaj vaš mali bit će veliki čovjek, njegovo će se ime mnogo spominjati, ali – mnogo će i trpjeti“. To je rekla Matoševoj majci Mariji, po njezinim vlastitim riječima (u jednom interviewu; „Novosti, 1941.“) babica koja je bdjela nad ovim porodom i primila novorođenče. (Dubravko Jelčić)

Čitajući Matoševu autobiografiju, bili praznovjerni ili ne, babičina predviđanja su se ispunila.

U njegovom krsnom listu pisalo je Antun Matoš, no mnogo godina kasnije, 1896. g. sebi je dodao i očevo ime Gustav. Inače svima je dobro znan kao Gustl kako su ga zvali u obiteljskom krugu i među prijateljima. Zanimljivo je da je Matoš poštjujući velikog Šenou, njegovo djelo i važnu ulogu u stvaranju domaće književne publike nazvao ga - Augustom prvim. Matoš je pak u svom vremenu moderne povezujući hrvatsku i europsku književnost uživao veliki ugled u umjetničkoj javnosti te stekao i mnoge sljedbenike među mladim književnicima. Zauzima i danas posebno mjesto u književnosti zbog svog osebujnog shvaćanja literature stavljajući jezik i njegove izražajne mogućnosti u središte umjetničkog stvaranja. Matoš je prvi pisac u hrvatskoj književnosti koji pejsaž obraduje kao samostalnu literarnu temu... Matošu svaki pejsaž obilno razvija asocijacije za razmišljanja i razmatranja posve različitih problema... Svom pejsažu Matoš određuje smisao, udahnuje mu svoj život, humanizira ga ... On je lirik, bez obzira piše li prozu ili poeziju, u prozi često veći i istančaniji lirik nego u poeziji.“ (Miroslav Šicel)

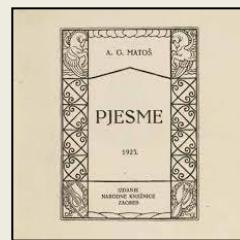

Smatramo ga našim prvim profesionalnim piscem koji je doslovno živio od pera.

Njegov prvijenac u devetnaestoj godini života bila je novela *Moć savjesti* objavljena u uglednom časopisu *Vienac*. Nastavio je pisati pripovjedačku prozu – zbirke novela (*Iverje*, 1899, *Novo iverje*, 1900, *Umorne priče*, 1909.), kritike, eseje, feljtone, članke i putopise (*Ogledi*, 1905, *Vidici i putovi*, 1907, *Naši ljudi i krajevi*, 1910, *Pečalba*, 1913.)

Do kraja života napisao je oko osamdesetak pjesama od kojih su 53 napisane u formi soneta. Najčešće su teme Matoševe poezije ljubav, pejsaž i domoljublje. Prva njegova pjesma *Utjeha kose*, objavljena je 1906. g. kad je imao 33 godine, a posljednja je *Notturno* koju je napisao 1914. g. na samrničkoj postelji u Vinogradskoj bolnici u Zagrebu. Zbirka *Pjesme* objavljena je tek devet godina nakon njegove smrti – 1923. g.

I zaista, on jest - August drugi ! Ima još jedan veliki Augustin poslije Matoša, njegov mladi sljedbenik i najbolji mu učenik – Veliki Tin Ujević.

A.G.M. „*Dostatna su ta tri slova, tri magična, zlatna slova!...ovaj „čarobni trigram“ nije, zapravo, nikakva kratica, a odavno već znači kudikamo više nego puno Matoševa građansko ime i prezime: znači jedan pojam i legendu, cijelu jednu literarnu epohu hrvatsku.*“ (Dubravko Jelčić)

O sebi i svojim korijenima rekao je Matoš u svojoj Autobiografiji: „*Ja sam dakle Bunjevac porijekлом, Srijemac rodom, a Zagrepčanin odgojem. Moji roditelji učiniše sve za moj odgoj.*“ (Vinko Brešić)

Prve dvije godine života proveo je Matoš u rodnom Tovarniku. Otac mu je bio učitelj (i orguljaš) te je zbog službe bio premješten u Zagreb 1875. g. Tako je počelo Matošovo zagrebačko djetinjstvo i mladost na Gornjem gradu. Odlučili smo pronaći mjesta, ulice, kuće, spomenike koji će nam osvijetliti uspomenu na njegov život i stvaralaštvo.

Mjesto sastanka je **Bakačeva ulica** u blizini Trgu bana Josipa Jelačića. Ime je dobila po hrvatskom banu Tomi Bakaču koji je bio branitelj Siska te je zaustavio prodor Turaka u Europu. Našli smo se na mjestu gdje je davno prije izvirao zdenac Manduševac koji nas podsjeća na

legendu o nastanku imena Zagreb. Danas se tamo nalazi **maketa grada Zagreba** autora Damira Mataušića koju je podigla 2013. g. Turistička zajednica Grada Zagreba i Grad Zagreb. Svakom turistu, ali i Zagrepčaninu, koji je zaboravio povijest svoga grada, zanimljivo je pročitati na zidiću makete nekoliko podataka o Zagrebu: „*Današnji Zagreb izrastao je iz dva srednjovjekovna naselja, Kaptola i Gradeca. Na susjednim brežuljcima odijeljenim potokom Medveščakom. prvi se put Zagreb spominje 1094. g. kada je osnovana biskupija, a potom 1242. g. kad je Gradec proglašen slobodnim kraljevskim gradom. Nakon administrativnog ujedinjenja Kaptola i Gradeca s okolnim naseljima 1850. g. razvija se moderni Zagreb sa središtem u novome, planiranom Donjem gradu, podno povijesnih naselja.*“ Zatim smo bacili novčić za sreću u zdenac Manduševac koji se

nalazi na trgu. U ušima nam zazvone riječi mladog bana koje je uputio lijepoj djevojci: “Mandušo, zagrabi!” Osvježili smo se i produžili do spomenika najslavnijeg hrvatskog bana Josipa Jelačića, djelo kipara Antona Fernkorna. U povijesti je ostao upamćen, i kao ban koji je, 1848. g. u Hrvatskoj ukinuo kmetstvo.

Krećemo Matoševim tragom prema današnjoj **Radićevoj ulici** (nekad **Dugoj ulici**). U toj ulici stanova je i Matoševa obitelj kratko vrijeme na kućnim brojevima 68 i 64. Matoš je odlično poznavao Gornji grad. Tu su živjeli razni slojevi tadašnjeg Zagreba od plemstva u propadanju do državnih činovnika i obrtnika. U Matoševo vrijeme odrastanja Gornji grad je bio srce purgerskog Zagreba. Ulazimo u uski prolaz na lijevoj strani Radićeve ulice koji nas vodi prema Gornjem gradu. Tim putem je, prema legendi, i lijepa Manda nosila vodu s tadašnjeg izvora Manduševca na Gradec (Grič).

Idemo kroz **prolaz** prema **Zakmardijevim stubama** te se penjemo do najljepših gornjogradskih vidikovaca. Odlučili smo prvo otic̄i desnim trakom do platoa s kojeg se pruža lijepi **panoramski vidik** na Kaptol, katedralu Uznesenja Blažene Djevice Marije, crkvu sv. Marije i Šalatu te dio Donjeg grada. Onda smo prošetali alejom divljih kestena s postavljenim drvenim klupama za odmor na **Strossmayerovom šetalištu**.

I ...stigli smo do neobične aluminijске klupe na kojoj sjedi nitko drugi nego Matoš u prirodnoj veličini i promatra svoj voljeni Zagreb. Kao da čujemo njegove riječi: „...ima li Hrvatu ljepšeg mjesata od toga brda, od tih starih kuća i domaćih zakutaka kada noću nema na Griču nikakvog tona koji bi smetao skladu dojma? Pod brijegom u beskrajnosti svjetla novi Zagreb u mraku kao čaroban san u dnu vode, svud uokolo vidici rodne zemlje sa srebrnim pojasmom Save, a na mjestu gdje snivate i slušate

historijsku pouku mesta nošahu se istim mislima Gaj i ostale lučonoše Gjalskova „Osvita“... Spomenik , rad akademskog kipara Ivana Kožarića, postavljen je na to mjesto 1978. g. Ispred njega napisan je Matošev tekst u kojem poziva sve putnike namjernike: „Idite noću na Grič i kao iz misterijskog fonografa čut ćete poruku tog grada, te zemlje, tog naroda.“ Vidimo turiste u društvu s Matošem na klipi, poziraju i fotografiraju se.

Matoš je istinski volio Zagreb i uvijek mu se vraćao. U

Zagrebu je Matoš boravio 27 godina od svog kratkog 41-godišnjeg života. Izvan Hrvatske i Zagreba u progonstvu je bio punih 14 godina pobegavši 1894. iz austrijske vojne škole u koju je poslan nakon neuspjeha u gimnaziji. Čak je bio i zatvoren u Petrovaradinskoj tvrđavi kao vojni bjegunac odakle je uspio pobjeći. Putovao je Europom od Beograda, Münchena i Beča do Ženeve i Pariza. Zadržavši se u kulturnom središtu europskog kulturnog života Parizu od 1900. do 1904. g., prikupio je mnoga znanja i iskustva, proučavao francuske pisce, upoznao se s pjesništvom Charlesa Baudelairea i novelistikom američkog pisca Edgara Allana Poea. U Parizu je napisao i najveći dio svoje proze.

Pročitajmo što je za Matoša hrvatski jezik !

- *Hrvatski jezik je proizvod odnošaja Hrvata prema Hrvatskoj, prama prirodi, prama polju, gori, šumi i zraku, prama našim cvjetićima i našim planetima što „kolo vodi“ kod Preradovića, i zato naš jezik ima sve posebne boje, zvukove, oblike i osobine naše zemlje; buran kao senjska bura, mekan kao dvojnice, zanijet kao procvjetala grana ružmarina, tužan kao kraška pustolina, veseo kao tambura i dubok kao mrak naših šuma i tragika našeg mora. Samo lijepa naša domovina moguće stvoriti ljepotu divnog našeg jezika, divotu naših riječi krasnih kao naši otoci, „lijepi vrti morem plivajući“*

Koliko je volio svoju domovinu Hrvatsku, nalazimo u stihovima pjesme *Kod kuće*:

„Duša moja čaroban je kraj
Gdje jablan čuva gnijezda plemića
Gdje vjetar nosi lipe miris žut
I blage pjesme predvečernji sjaj.

Polje, žubor, brežuljak i gaj
Od tajne боли ко да вјечно пате,
Jer tu se rodi Kovačić i Gaj.
Taj krasni kraj je Gupčev zavičaj...“

U Proljetnim časkanjima, 1912. g. Matoš kaže o Zagrebu: “ I mi u Zagrebu možemo se naslađivati svim muzikama proljeća. Grad i ladanje, goru i rijeku, lijepe šume i krasne parkove – sve to ima grad Kvaternikov i Šenoin...“

Prolazeći **Strossmayerovim šetalištem** pružio se prekrasan pogled na Donji grad.

Zastali smo **ispred kule Lotrščak** i vidikovca na gornjoj postaji **uspinjače** koja polazi svakih deset minuta, a vožnja u njoj traje samo 64 sekunde.

To je najkraća željeznica na svijetu namijenjena javnom gradskom prijevozu! Kad su se roditelji s dvogodišnjim Gustlom doselili u Zagreb, prvo su stanovali **u Tomićevoj ulici** (nekad **Bregovitoj**) na kućnom broju **12**. Tada još nije

postojala uspinjača, već dvoredne drvene stube umjesto starih jednorednih. Tek 1890. g. je počela voziti parna uspinjača ili kako su je duhovito Zagrepčani zvali „zapinjača“ zbog čestih kvarova. To je najstarije javno prijevozno sredstvo u Zagrebu jer je proradila jednu godinu ranije prije konjskog tramvaja.

Ugledali smo i plinske svjetiljke koje su u Zagrebu zasjale još davne 1863. g. Gornji grad i Kaptol imaju i danas plinsku uličnu rasvjetu i svaki dan u sumrak dva nažigača pale više od dvjesta plinskih lanterni.

I sjetimo se stihova *Plinske lanterne na Griču* Vjekoslava Majera u kojoj pjesnik spominje baš Matoša:

*Tu sam lanterna plinska
već starinska.
Poda mnom je Matoš stajao,
i na tim gradom zdvajao i kleo.
Snijeg je po njegovu raglanu meo...*

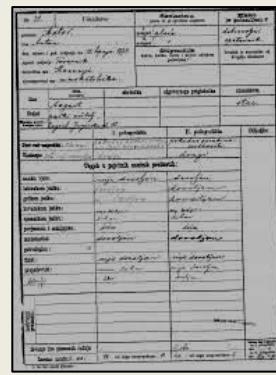
Krenuli smo dalje uličicom **Dverce** gdje su nekad stajala gradska vrata i stigli do **Katarininog trga**. Na trgu dominira najljepša barokna crkva u Zagrebu, **crkva sv. Katarine** iz 17. st. Podigli su je isusovci 1632. g. Matoš je odmalena bio vrlo muzikalan. Cijela njegova obitelj bavila se glazbom: djed učitelj Grgur, koga je Gustl obožavao, svirao je orgulje i klavir, otac August bio je orguljaš, mlađi brat Leon virtuzozno je svirao violinu dok je mlađa sestra Dana svirala klavir i postala operna pjevačica koja je nastupala po europskim kazališnim pozornicama.

Gustl je pjevao u dječjem zboru u crkvi sv. Katarine. Roditelji su ga upisali i u Školu Hrvatskog zemaljskog glazbenog zavoda gdje je učio svirati violončelo. Ovladao je njime toliko da se mogao baviti profesionalno glazbom. Kasnije, u vrijeme progonstva, Matoš je iskoristio svoju violončelističku vještina te dobio mjesto orkestralnog glazbenika te se u svojoj 23 godini zaposlio u Beogradu u kraljevskom Narodnom pozorištu i tako se izdržavao te imao stalni prihod.

Na Katarininom trgu br. 5 nalazi se i zgrada **Gornjogradske gimnazije**, prve zagrebačke gimnazije koju su osnovali isusovci 1607. g. Gustl je bio dobar đak i pohađao ju je bez ikakvih poteškoća do VI. razreda. Nije zanemarivao učenje.

Zanimljivo je „*da je Matoš od 1883. do 1891. g. polazio Veliku gornjogradsku gimnaziju na Katarinskem trgu, ali je nije dovršio. Ponavljao je VII. razred, ali nije uspio ni drugi put...opet je izostao šezdeset sati, od čega pet neopravdano, vladanje mu je bilo „pokudno radi posvemašnje neurednosti“, s drugim redovima iz hrvatskog jezika, fizike, propedevtike (logike). Nije volio školu....Na satovima samo gleda sunce na kestenima, baca mrvice vrapcima na Strossmayerovom šetalištu, uvijek nešto čeprka pod klupom, čezne za štiglicima u Tuškancu. Od mladičke dobi je ponio mržnju na gimnaziju, ali i energiju za samački, individualni razvitak i samosvijest.“ (Mirko Žeželj)*

Jako puno je čitao naše pisce, filozofe Hegela, Schopenhauera, učio francuski, svirao čelo. Njegove najjače gimnazijske uspomene odnosile su se na druženje sa Stjepanom Radićem i Vladimirom Vidrićem. Iako nije završio gimnaziju, Matoš 1891. g. odlazi u Beč na Vojni veterinarski institut, no međutim gubi pravo na stipendiju jer ne polaže kolokvijalne ispite.

Nastavljamo šetnju **Ćirilometodskom ulicom** prema središtu Gornjeg grada i crkvi sv. **Marka**. Prolazimo pokraj Gajeve kuće i tiskare na broju 4.

Gustlov otac bio je zaposlen na gornjogradskoj osnovnoj školi kao učitelj do umirovljenja. Uz to bio je orguljaš u crkvi sv. Marka. Uvečer je poučavao i pjevanje u obrtnoj ili šegrtskoj školi. Radio je cijeli dan, od 6 sati ujutro do 9 sati uvečer samo zato da bi ženi i djeci pružio dostojan život. Čitao je Gustlu u prijevodu Shakespearea i Homera. Zajedno s Gustlom lovio je ptice po Zagrebačkoj gori, oko Save i po Bukovcu. Naučio ga je ljubiti „*drvo, pticu mrava – pejsaž, prirodu, Hrvatsku!*“ (Mirko Žeželj) Gustl je bio nemirnog duha. Penjaо se na zvonik sv. Marka i sa svojim prijateljem Vladimirom Lunačekom vukao debelo uže.

Zastajemo kod kamenog reljefa **na uglu Kamenite i Ćirilometodske ulice**. Izradio ga je kipar Ivan Drenski. Prema legendi to je lik Matije Gupca, vođe Seljačke bune 1573. koji je spaljen na lomači ispred Markove crkve.

Spominje Matoš težak život zagorskog kmeta i seljaka u pjesmi *Kod kuće* :

*Duša naša zagorski je kraj
Gdje jadnik kmet se muči zemljom starom
Uz pjesmu tica, kosaca i zvona.
O monotona naša zvona bona...*

A Gupca stavlja i u stihove
Gnijezda bez sokola u posljednjoj strofi:
*Dijetenklasnih pokraj ovih uzah
Bje krv Ilirah, Mate Gupca suza:
Ta žuhka suza, slatka kao kaj.*

Spuštamo se **Kamenitom ulicom** i dolazimo do jedinih sačuvanih gradskih vrata. Mjesto je to hodočašća mnogih Zagrepčana. Svuda oko nas zapaljene svijeće sa zahvalama Majci Božjoj, zaštitnici grada. Izlazimo u tišini i nastavljamo šetnju uz najstariju zagrebačku ljekarnu iz 14. st.

Idemo prema **Opatičkoj ulici**. Nailazimo na cijeli niz zanimljivih i značajnih palača koje svjedoče o povijesnim zbivanjima: u Opatičkoj 10 i Opatičkoj 18 vraćamo se u 19. st., u

vrijeme buđenja nacionalne svijesti i ilirizma kada su se u njima skupljali Gaj, Drašković, Mažuranić, Kukuljević, Vraz, Demetar., Vukotinović i Lisinski. Njih se Matoš itekako dobro sjeća i u svom *Gnijezdu bez sokola*: „*U gradu tom je vilovo Lisinski,/ U gradu tom je susto Vraz i Gaj.*“ Evo nas i u Opatičkoj br. 20. U obnovljenom bivšem samostanu opatica svete Klare danas je smješten Muzej grada Zagreba. Želimo li što bolje upoznati povijest našeg grada , posjetit čemo ga na jednoj od sljedećih šetnica.

Pored Muzeja u **Opatičkoj 22** nalazila se nekad **Opća pučka škola** koju je poхаđao Matoš , ali i Šenoa kome je postavljena bista. Naslanja se na Popov toranj, kulu izgrađenu u 13. st. koja je bila dio obrambenih zidina oko Gradeca (Griča) od turskih napada. Osnovnu školu učio je na Vrazovu šetalištu (1879. – 1883.). Bila je to vježbaonica Opće pučke škole. Učitelj mu je bio M. Cugšvert, a sve ocjene “vrlo dobro“. Učitelj ga je volio i ostavljao ga da čuva razred kad izađe.

Kao malen dječak Gustl se već odvajao od ostalih vršnjaka. Njegova majka je često pričala da je „*imao bujne fantazije, čudnu svojevoljnost i vanredno razvijen ponos. Bio je, kao dječak, sve prije nego miran, dobar i poslušan, a opet, ni*

izdaleka se ne bi moglo reći da bijaše grub, neukrotiv ili zao. Nestašan i umiljat, svakodnevno je stavljao na kušnju strpljivost roditeljsku i gotovo svaki put, prevršivši mjeru, uspijevaо izbjеći kaznu...A pravio mi je svakavih neprilika. Ali, pokazivao je i lijepa svojstva. Bio je nada sve iskren.“ (Dubravko Jelčić)

dvije godine. *Tako je Gustl rastao u njoj „otkad zna za sebe“ i igrao se na lijepom groblju kod kapelice sv. Jurja i pod crnim lavom srpanjskih žrtava. S obje strane ulice nizale su se kuće zagrebačke aristokracije, a najmanja kuća u ulici na broju 10 bila je Matoševa. To je bila stara prizemnica s baroknim portalom i sobicom u potkovlju, kasnijom Gustlovom.*(Mirko Žeželj) Godine 1904. Matoševi roditelji sagradili su na istom mjestu stare kuće novu dvokatnicu koja i danas ovdje stoji.

U istoj ulici, preko puta Matoševih živio je ban pučanin Ivan Mažuranić sa svojom velikom obitelji. Kada je Matošu bilo deset godina, k banu Ivanu Mažuraniću doselio se sin Vladimir sa svojom kćeri Ivanom. Tako se Matoš družio s Ivanom (kasnije udanom Brlić) Mažuranić. Ona je bila godinu dana mlađa od Matoša. Kad je kasnije, već kao udana žena i majka, počela objavljivati svoje pjesme i priče, njezinom prijatelju iz djetinjstva pružila se prilika kao već tada poznatom kritičaru da ih pohvali . Matoš je u dva navrata upozorio na djela Ivane Brlić- Mažuranić. Prvi put na njene priče za djecu, a drugi put na „Čudnovate zgode šegrtu Hlapića“. Pod naslovom „Klasična knjiga“ on je pisao s oduševljenjem o „Šegrtu Hlapiću“. Bio je iznenađen kao pri otkriću malog remek-djela“. To je bilo 1913. g. Sljedeće godine Matoš je umro tako da nije video najveće umjetničko prozno djelo namijenjeno djeci „Priče iz davnine“ (1916.) zbog čega Ivanu Brlić – Mažuranić zovemo „hrvatskim Andersenom“.

U „njegovoj“ ulici živio je i umro veliki skladatelj Vatroslav Lisinski, navraćao i ilirac Dimitrije Demetar. Jurjevskom ulicom prema Cmroku znao je često šetati i sam ban Khuen. Jednom mu je Gustl zapjevao rugalicu: “*Hedervary niš ne mari, sve pokvari*“. Kada ga je ban upitao tko mu je otac, tada jedanaestogodišnji Gustl snašao se i brzo odgovorio da to pjevaju djeca u njihovom dvorištu, a ne njegov otac. (Dubravko Jelčić)

Izašli smo iz Opatičke i našli se na **Ilirskom trgu** (nekad **Kipnom trgu**) gdje su se sastajali ilirci. Tamo se kasnije igrao Matoš sa svojim prijateljima. Skupljali su se na Vrazovom šetalištu ispod Popova tornja i šetali Jurjevskom.

Pred nama pružila se i vijuga **Jurjevska ulica**, ulica Matoševa djetinjstva . Njegova obitelj doselila se 1875. g. kad su Matošu bile

Odlučili smo se vratiti. Ušavši u Opatičku ubrzo smo skrenuli desno **do Demetrove** (nekad **Kazališne**). Na uglu s **Basaričekovom ulicom** (nekad **Pivarskom**) nalazila se stara gostonica *Matejna „u koju su zalazili svi hrvatski pisci imenom August, jasno svaki u svoje doba- Harambašić, Šenoa, Ujević, Krklec i Matoš, sve do 1938. g. kad je stara krčma, pokrivena šindrom, srušena.“* (*Branimir Škrinjarić*). Matoš je zalazio svakodnevno u Matejnu jer je ona bila mjesto gdje je mogao saznati novosti o gornjogradskim stanovnicima i njihovim sudbinama. Basaričekova ulica je dobila ime po Đuri Basaričeku koji je izgubio život kao branitelj hrvatskih prava od velikosrpske politike u beogradskoj Skupštini 1928. g. U ulici je i jedna od najstarijih gornjogradskih gostonica *Pod starim krovovima*. U dvorištu pokraj nje je sniman najpopularniji hrvatski film svih vremena, najzagrebačkiji film redatelja Kreše Golika *Tko pjeva, zlo ne misli*. Nastao je prema scenariju književnika Vjekoslava Majera. I on je iznad svega volio Zagreb, poput Matoša i Šenoe.

Evo nas i u **Matoševoj ulici** (nekad **Kapucinska ulica**). Na kućnom broju 9 nalazi se najljepša barokna palača Vojković-Oršić (Rauch) sagrađena 1764. g. U dvorani na prvom katu održavali su se balovi i koncerti tadašnjih plemenitaša. Od 1959. g. u njoj je smješten Hrvatski povjesni muzej s velikom i bogatom zbirkom kamenih spomenika, portreta, odora, zastava, oružja, fotografija i karata, dokumentarnih zbirki plemenitaških obitelji - povjesni pregled od srednjeg vijeka do danas. Svakako trebamo uskoro posjetiti ovaj muzej jer ćemo tako bolje upoznati povijest Hrvatske kroz stoljeća.

Godine 1910. Matoš je položio sve ispite za učitelja više pučke škole. Nije mu se ostvarila želja da postane učitelj kao njegov otac i djed. Kažu da je Matoš stanovao 1912. g. u ovoj tada **Kapucinskoj ulici** na kućnom broju 3. Kada je počeo poboljevati, otišao je u Rim na liječenje. Nakon operacije vratio se u Zagreb 1913. g., ali u roditeljski dom u Jurjevsku 10. Od tada slijedi najbolniji Matošev dio života, borba s teškom bolešću – rakom grla. Smješten je u Bolnicu sestara milosrdnica u Vinogradskoj ulici gdje je tri puta operiran. Hranjen kroz cjevčice nije mogao ni govoriti. Na mnogim ceduljcama zapisivao je tekst i na taj način „razgovarao“ sa svojim roditeljima, bratom Milanom i prijateljima koji su ga posjećivali u bolnici. *Ugasio sam se* – napisao je na jednoj ceduljici. Tih dana u bolnici, tri dana prije svoje smrti napisao je posljednju pjesmu *Notturno*, jedan od svojih najljepših soneta u kojem je osjetio kraj. Izmučen i iscrpljen umro je 17. ožujka 1914. g.

Antun Barac je napisao: „*I u tom jednom Matoševu sonetu ima sva ona bolna nostalгија ноћне загребачке ravnice koja mu je, možda nesвесно, na bolničком krevetu доšла пред очи као ukopan dojam onoga što je volio i što valja ostaviti: nepregledna, sablasna, neutažena чејнja samotне i bolne duše.*“

Matoš je često kao gimnazijalac odlazio na izlete pješice u bližu i daljnju okolicu Zagreba. Zanimljivo je reći da je posebno mjesto kod njega imao književnik Ksaver Šandor Gjalski kojeg je volio posjećivati u Gredicama, u njegovom dvorcu. Rekao je da se došao pokloniti Gjalskome. Uživao je gledajući palaču, stoljetne slike i stari namještaj. U razgovoru s njim Gjalski je uočio da se već tada moglo s Matošem govoriti o svemu, a on je uvijek iznova

dokazivao „da je gotovo umno zreo kano odrasao čovjek“. I na samom kraju životu Matoš je ostao povezan s Gjalskim. U rukama na samrničkoj postelji držao je baš njegovu knjigu *Pod starim krovovima*. „*a pod glavom - jedini jastuk gdje se može počinuti: jastuk domaćeg krova, meki, topli vanjkuš zagrebački!*“ (A.G.M.)

Iz Matoševe ulice **Kapucinskim stubama** spuštamo se na **Mesničku ulicu**. U njoj je živio na broju 34 i August Šenoa, *August prvi* kako je Matoš nazvao. Rekao je još za Šenou da je *najzagrebačiji zagrebački sin*. „*To je osjećaj za Hrvatsku, a napose za naš Zagreb grad, opjevan nezaboravnim Šenoom. I tu je Matoš preuzeo barjak iz Šenoine ruke.*“ (Milan Ogrizović)

Na uglu sa Streljačkom ulicom, ugledamo na plavo obojanoj jednokatnici spomen-ploču na kojoj je napisano kako je u njoj živio „otac hrvatske domovine“ dr. Ante Starčević. Matoš je zapisao u svojoj *Autobiografiji* prisjećajući se djetinjstva u Jurjevskoj ulici: „*Najdublje moje đačke impresije su dr. A. Starčević i boravci u domu velikana Ivana Mažuranića i njegovog sina Vladimira.*“ Kad je bio malo stariji, Matoš je i sam postao pravaš- starčevičanac. Za Starčevića je rekao: „*Isto što nam je zemlja naša, narod naš, riječ naša, naše pravo: on je naša trobojnica!*“ Za Matoša je *Hrvatska... draga biće s ogledalom u duši našoj*(...) Sve njegove misli i srce pripadali su Hrvatskoj i Zagrebu.

Silazimo u **Donji grad**. Na dnu Mesničke ulice prolazimo pokraj spomenika Andrije Kačića Miošića, fratra i narodnog pjenika iz 18. st. Svoje djelo *Razgovor ugodni naroda slovinskog* namijenio je „siromasima, težacima i čobanima“ i postalo je prava narodna čitanka. Spomenik je rad kipara Ivana Rendića. Na svakom koraku spomenik ili spomen-ploča na nekog velikana... Evo nas u bučnoj **Ilici**, glavnoj ulici koja nas vodi do središnjeg zagrebačkog trga. Ispred nas, preko puta Mesničke, стоји dvokatnica u Ilici u kojoj se rodio ilirac Vatroslav Lisinski, skladatelj prve hrvatske opere *Ljubav i zloba*.

Vraćamo se na Trg bana Josipa Jelačića odakle smo krenuli u ovu našu gornjogradsku šetnju u društvu s Matošem, pjesnikom i zaljubljenikom u Zagreb.

NJEGOV I NAŠ ZAGREB !

Nocturno

Maine ašči; u zdu ūnūči; Kasan
Indi 'l' nēgī;

Ljubav vicia — mīris jell i stresāv
Slavī Fajni pīr.

Sitni ašči rītne ašči, jasan
Kao orben vir;
Tūkse pīr ulepejū se na san,
S neba nosi mir.

S mīlog tūnja bat
Briji pospam bat,
Blaaga rīgtlost signi sa visina;

Kroz samoci, muk,
Sveje tūsi huk:
Zeljemin guta več daljina

B. J. Matos